

Мирослава Баган (Myroslava Bahan)

Київ, Київський національний лінгвістичний університет

ВТОРИННА НОМІНАЦІЯ ЗАХИСНИКІВ І ВОРОГІВ УКРАЇНИ НА ТЛІ РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ 2022 Р.: ЛІНГВОАКСІОЛОГІЧНИЙ І ДЕРИВАЦІЙНИЙ АСПЕКТИ

Secondary Nomination of Defenders and Enemies of Ukraine As Seen against the 2022 Russian Invasion: Lingua-Axiological and Derivative Aspects

ABSTRACT: This article addresses the issue of the axiological and derivational specificity of the secondary names of defenders and enemies of Ukraine during the period of the Russian intervention of 2022. Its relevance is due to the need for a comprehensive study of new trends in connotative nomination, as well as the importance of outlining the value orientations of Ukrainians in the critical conditions of the war. The author defines 5 groups of secondary names of persons created during the Russian invasion of Ukraine in 2022: 1) names of soldiers of the Armed Forces; 2) the names of the occupiers; 3) names of Ukrainian politicians; 4) names of politicians from the aggressor side; 5) names of foreign politicians who have supported Ukraine. The author emphasizes that modern Ukrainians use both traditional means of emotional and evaluative nomination, as well as original derivational mechanisms, in particular graphoderivation, a non-standard combination of word-forming components, witty convergence of words, etc. For the first time, the author substantiates the connotative derivation as an effective method of verbal psycho-regulation and worldview self-presentation of Ukrainians during the Russian aggression, since the names of defenders and enemies in the modern Ukrainian communicative space perform a number of communicative-pragmatic and psychoregulatory functions: they enable the nomination of persons according to new value criteria, provide an outlet for negative emotions, indicate a cultural and moral superiority over the invaders, define the political position against the background of the enemy's geopolitical and informational aggression.

KEYWORDS: secondary nomination, connotation, evaluation, metaphorical transfer, occasional word formation

Вторинна номінація – динамічне лексичне явище, спрямоване на пошук якомога влучніших назв понять і явищ, що набули особливої актуальності під впливом тих чи тих подій. Формування нових назв осіб на основі вже відомих лексичних одиниць не лише задовольняє номінативні потреби носіїв мови, а й уможливорює репрезентацію ціннісних орієнтирів лінгвоспільноти в критичній ситуації – вияв схвалення, прихильності до одних її учасників і зневаги, осуду

до інших. У сучасному українському комунікативному просторі активну й конотативно потужну вторинну номінацію осіб спровокувала російська інтервенція. Дослідження вторинних назв осіб, причетних до воєнних подій, важливе як для з'ясування новітніх номінативних процесів у сучасній українській мові, так і для визначення ціннісних особливостей сприйняття українським народом цієї трагічної сторінки його історії. За нашою гіпотезою, мова послугувала формою протесту, неприйняття агресора, психологічного самозахисту, єднання та підтримки Збройних сил України (далі – ЗСУ), і саме вторинні номінації осіб яскраво відображають увесь конотативний спектр сприйняття й інтерпретації воєнного лихоліття.

Питання мовного статусу вторинної номінації, її причин, різновидів, відмінності від первинної номінації висвітлено в працях Анастасії Колоколової¹, Лариси Шутак², Вікторії Зайцевої³, Олександра Колесника⁴. На думку деяких мовознавців,

процеси вторинної номінації істотно переважають над процесами первинної номінації, що зумовлено насамперед такою визначальною рисою мови, як економність засобів, тривалою, історично сформованою практикою виражати невідоме, нове через відоме, позначати те, що знову утворилося, за допомогою наявних у мові лексичних одиниць, удаючись лише до незначних модифікацій словесного коду, переосмислюючи те, що вже давно вживане в мовленні⁵.

Безперечно, мають рацію й ті дослідники, які пов'язують продуктивність вторинної номінації з комунікативною потребою увиразнення, унаочнення, експресивізації мовлення⁶, адже асоціативне перенесення назви одного поняття на інше уможливорює виділення певної особливості позначуваного, його сучаснішу і влучнішу інтерпретацію.

¹ А. Колоколова, *Лінгвокогнітивний аспект дослідження вторинної номінації*, «Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, Серія: Філологія» 2010, № 910, вип. 60, ч. I, с. 184-189.

² Л. Шутак, *Вторинна номінація як проблема сучасного теоретичного мовознавства*, «Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського, серія: Філологія (Мовознавство)» 2014, вип. 20, с. 68-73.

³ В. Зайцева, *Дещо про вторинну номінацію (на матеріалі українськомовної газети)*, «Український смисл» 2016, № 1, с. 202-211.

⁴ О. Колесник, *Вторинна номінація і вторинна міфологія у творенні альтернативних світів*, «Актуальні проблеми філології та перекладознавства» 2016, вип. 10 (2), с. 33-40.

⁵ Л. Шутак, *Вторинна номінація як проблема сучасного теоретичного мовознавства*, «Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського, серія: Філологія (Мовознавство)» 2014, вип. 20, с. 72.

⁶ Л. Приблуда, *Структура та стилістичні функції вторинних номінацій в українській художній прозі початку ХХІ століття*. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук, Київ 2018, с. 2.

Семантичний розвиток слів сприяє розширенню й оновленню виражальних можливостей мови. Це явище називають ще неосемантизацією⁷. На думку польської дослідниці Йоанни Сатоли-Сташков'як, воно зумовлене комунікативною потребою експресивізації та урізноманітнення мовлення, пошуку назв для нових предметів та явищ, мовною модою або результатом сучасних тенденцій, зокрема інтернаціоналізації, чи впливу розмовної мови⁸.

Вторинна номінація цікавила лінгвістів і як продуктивний спосіб терміноутворення на національних засадах, адже влучні, узвичаєні вторинні номінації забезпечують прозоре й мотивоване позначення наукових понять у різних галузях знань⁹.

Дехто з мовознавців зосередив свою увагу на виявленні нових, оказіональних вторинних номінацій у сучасному українському інформаційному просторі¹⁰. Їх уживання пов'язують із відображенням у мові сучасних реалій життя, пошуком журналістами незвичних, еспатажних засобів вираження, бажанням вразити читача, привернути увагу до неоднозначних проблем сьогодення.

Об'єктом дослідження цієї статті послуговували вторинні назви осіб, які з'явилися в період російської інтервенції в Україну 2022 р. Ця група лексики цікава своєю новизною, особливою емоційно-оцінною насаженістю, оригінальністю словотвірної мотивації та надзвичайною популярністю у віртуальних засобах комунікації. Уважаємо актуальним саме комплексне дослідження зазначених вторинних номінацій. Важливо з'ясувати не лише фокус їхнього оцінного забарвлення, а й весь спектр актуалізованої конотації. Видається цікавим установити способи її формування, а також стилістичні можливості вторинних номінацій, їхній потенціал щодо нарощення семантики та комунікативного впливу на читача. Отже, **актуальність пропонованої статті** зумовлена новизною

⁷ J. Satoła-Staškowiak, *Different aspects of neosematization on the example of the Polish and Bulgarian language*, „Cognitive Studies” 2014, issue 14, p. 183-191; Ю. Цуркан, *Неосемантизація як віддзеркалення соціодинаміки в сучасних українськомовних засобах масової інформації*, «Лінгвістичні дослідження» 2018, вип. 48. с. 337-342.

⁸ J. Satoła-Staškowiak, *Different aspects of neosematization on the example of the Polish and Bulgarian language*, „Cognitive Studies” 2014, issue 14, p. 183-191.

⁹ Див.: Н. Цісар, *Вторинна номінація в системі української медичної термінології*. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук, Львів 2009; С. Булик-Верхола, *Вторинна номінація як спосіб творення музичних термінів в українській мові*, «Вісник Національного університету «Львівська політехніка» 2008, № 620, с. 62-65; А. Таран, *Явища вторинної номінації в терміносистемі моди і краси*, «Філологічний часопис» 2021, № 2, с. 75-81; О. Войцева, В. Тоджисєва, *Вторинна номінація як спосіб творення польської лінгвістичної термінології*, «Мова: науково-теоретичний часопис з мовознавства» 2021, вип. 36, с. 11-17.

¹⁰ Х. Дацишин, *Метафора в українському політичному дискурсі (за матеріалами сучасної періодики)*. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук, Львів, 2005; В. Корольова, *Оцінні номінації осіб у соціокультурному контексті (на матеріалі сучасних ЗМІ)*, «Філологічні студії» 2012, вип. 3, с. 274-278; О. Стишов, *Номінації осіб у сучасній українській мові*, «Мовознавство» 2013, вип. 1. с. 20-29.

і важливою роллю вторинних номінацій осіб в інформаційному полі України на тлі російської інтервенції 2022 року, браком відповідних досліджень та потребою аналізу змін у мові під впливом зазначених подій.

Мета дослідження – лінгвоаксіологічний і дериваційний аналіз вторинних назв осіб, сформованих на тлі російської інтервенції в Україну 2022 р.

Матеріал дослідження авторка дібрала самостійно на основі наскрізного пошуку в текстах засобів масової комунікації та віртуального комунікативного простору.

Методологія дослідження комплексна. Методи аналізу, синтезу, дедукції та індукції, описовий метод використано для обґрунтування теоретичної бази дослідження та узагальнення власних спостережень. Методику компонентного аналізу обрано для аналізу семантичної структури вторинних номінацій осіб під час війни в Україні та виявлення в них конотативних сем. Структурний метод був потрібним для з'ясування способів творення зібраної лексики. За допомогою контекстуально-стилістичного аналізу визначено стилістичний ефект оцінних номінацій у різних текстах комунікативного простору.

Теоретико-методологічною базою дослідження послуговувала концепція метафори Джорджа Лакоффа і Марка Джонсона як способу пізнання й інтерпретації дійсності на основі досвіду та ціннісних орієнтирів мовця¹¹. Вважаємо засадничою тезу про те, що перенесення одиниць однієї концептуальної сфери на іншу ґрунтується як на спонтанному, асоціативному мисленні, так і на універсальних світоглядних засадах носіїв різних мов¹².

Лінгвоаксіологічний аналіз засновано на динамічній концепції оцінки як вияву психологічно-фізіологічно-соціальної діяльності, що синкретизує й пізнання, й емоційну обробку, й вияв певних намірів, почуттів та ін.¹³ За нашою гіпотезою, вторинні номінації осіб, актуалізовані на тлі російської інтервенції в Україну 2022 р., є не просто образним інакомовленням, а формою психологічного самозахисту та акцентованого вираження ціннісних світоглядних уявлень українців у критичній ситуації.

За рахунок внутрішньої форми метафоричного перенесення вторинна номінація зумовлює появу ефектних, нетипових назв з особливо потужною конотацією, актуальною для українців у нинішніх умовах. Услід за Олександром

¹¹ G. Lakoff, M. Johnson, *Metaphors We Live by*, Chicago 1980.

¹² Z. Kövecses, *Metaphor and Culture*, „Acta Universitatis Sapientiae, Philologica” 2010 № 2 (2), p. 217; P. Durán-Escribano, G. Cuadrado-Esclapez *Constitutive metaphor and mental mappings: meaning construction in the language of science and technology*, „Revista de Lenguas para Fines Específicos” 2017, № 23.1, p. 83-107.

¹³ F. Benamara, M. Taboada, Y. Mathieu; *Evaluative Language Beyond Bags of Words: Linguistic Insights and Computational Applications*, „Computational Linguistics” 2017; 43 (1): 201-264; M. Rohr, D. Wentura, *How Emotion Relates to Language and Cognition, Seen Through the Lens of Evaluative Priming Paradigms*, „Front. Psychol.” 2022, [in:] <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.911068>; K.R. Scherer, A. Moors, *The emotion process: event appraisal and component differentiation*, „Annual Review of Psychology” 2019, vol. 70: 719-745.

Тараненком¹⁴, Тетяною Космедою¹⁵, Людмилою Українець¹⁶, Юлією Зайченко¹⁷ інтерпретуємо конотацію як динамічний емоційно-оцінний ореол слова, що іноді закладений у його структурі, а іноді актуалізується внаслідок певного слововживання, контекстуального супроводу, фонетичного чи графічного оформлення тощо. Поділяємо позицію тих науковців, які до конотації зараховують не лише емоційно-оцінне та стилістичне забарвлення слова, а й його «культурно-історичне тло»¹⁸. Тісний взаємозв'язок між мовою й культурою довела польська школа етнолінгвістики. Праці Ренати Гжегоржикової¹⁹, Єжи Бартмінського²⁰, Станіслави Небжеговської-Бартмінської²¹, Мацея Червінського²², Беати Живицької²³ переконують, що лінгвальна інтерпретація світу ґрунтується на світоглядних цінностях і культурному досвіді носіїв мови. За влучним визначенням Єжи Бартмінського²⁴, цінності становлять ядро культури, а мова слугує інструментом оцінювання. Відповідно й мова, і культура забезпечують орієнтацію людини у світі. Вторинна номінація осіб на тлі російської інтервенції в Україну якраз засвідчила асоціативне опертя носіїв мови на поняття, що стосуються їхньої історії й культури.

Типологія вторинних назв осіб, сформованих на тлі російського вторгнення в Україну

Злочинність, антилюдськість російської інтервенції спричинили гостре реагування українців на різних учасників цієї трагедії. За семантикою і спрямуванням оцінного компонента зібрані вторинні назви осіб поділяємо на 5 груп: 1) назви

¹⁴ О. Тараненко, *Конотація*, [в:] *Українська мова. Енциклопедія*, Київ 2000, с. 248.

¹⁵ Т. Космеда, *Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики*, Львів 2000.

¹⁶ Л. Українець, *Конотація як лінгвістична категорія: загальна характеристика та проблеми інтерпретації*, «Філологічні науки» 2013, вип. 15, с. 71-78.

¹⁷ Ю. Зайченко, *Конотація як лінгвістичне явище: дефініція, типологія, властивості та структура*, „Science and Education a New Dimension. Philology” 2019, VII (61), вип. 210, с. 81-85.

¹⁸ О. Тараненко, *Конотація*, [в:] *Українська мова. Енциклопедія*, Київ 2000, с. 248.

¹⁹ R. Grzegorzczkova, *Rola języka w tworzeniu kultury umysłowej*, „Język a Kultura” 1991, t. 2, s. 61-71.

²⁰ J. Bartmiński, *Język w kontekście kultury, czyli co dziś znaczy metafora „europejski dom”?*, Katowice 2018.

²¹ S. Niebrzegowska-Bartmińska, *Od separacyjnego do holistycznego opisu językowego obrazu świata. Na marginesie dyskusji nad kształtem artykułów w „Leksykonie aksjologicznym Słowian i ich sąsiadów”*, [w:] I. Bielińska-Gardziel, S. Niebrzegowska-Bartmińska, J. Szadura (red.), *Wartości w językowo-kulturowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów*, t. 3, Lublin 2014, s. 71-102.

²² M. Czerwiński, *Językowo-kulturowy obraz Europy we współczesnej Chorwacji*, [w:] J. Bartmiński, W. Chlebda (red.), *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów*, t. 2: *Europa*, Opole 2018, s. 397-430.

²³ B. Żywicka *Miejsca i wartości. Zmiany w językowym obrazie przestrzeni we współczesnej polszczyźnie*, Lublin 2007.

²⁴ J. Bartmiński, *Język w kontekście kultury...*, s. 8.

воїнів ЗСУ; 2) назви російських окупантів; 3) назви українських політиків періоду війни; 4) назви політиків з боку агресора; 5) назви закордонних політиків, що підтримали Україну.

Конотативний спектр вторинних назв воїнів ЗСУ

Група вторинних назв воїнів ЗСУ відносно не велика, проте її одиниці передають досить широкий діапазон ставлення українців до своїх захисників. Одна з найвідоміших вторинних назв українських військових *кіборги* виникла ще за часів російського вторгнення 2014 року. Назву фантастичних істот, напівлюдей із механічними та електронними компонентами – кіборгів – перенесли на захисників Донецького аеропорту 2014-2015рр. Мотиваційною ознакою такого перенесення послугувала спільна ознака міцності, витривалості, потужності у вигаданих кіборгів і українських військових. Вторинна номінація відображає захоплення силою й витривалістю захисників аеропорту, пор.: *Справжні «кіборги», які нічого не бояться, плакали...* (<https://www.nta.ua/29.04.2022>).

Конотативний ореол вторинної назви воїнів ЗСУ **котики** зовсім інший. Вона засвідчує зворушливе, тепле ставлення населення до захисників, пор.: *Котики із ЗСУ продовжують піклуватися не лише про людей, а й про тварин* (з інтернетного спілкування); *«Наші Котики» – так лагідно українці називають своїх воїнів – захисників* (<https://www.kr-rada.gov.ua/>, 08.04.2022); *ЗСУ такі котики! Не перестаю захоплюватися хоробрістю, стійкістю та неймовірним професіоналізмом цих людей, це просто фантастика!* (з інтернетного спілкування). Зооморфну метафору, утворену внаслідок перенесення назви тварини на людину за подібністю звичок, вважають одним із базових способів увиразнення людської натури²⁵. Поширенню й узвичаєнню саме цієї метафори посприяла, по-перше, її така важлива в умовах війни позитивна, зігрівальна конотація, по-друге, переконлива мотивація (адже коти справді викликають теплі емоції, мають імідж душевної і водночас витривалої тварини), по-третє, численні факти порятунку тварин, зокрема котів, нашими воїнами. Врятовані котики стають улюбленцями, хвостатими друзями, живими талісманами військових, про що свідчать фоторепортажі із зони бойових дій. Отже, перенесення назви **котики** на воїнів засноване на цілому комплексі асоціативних ознак та реальних особливостей життя українських захисників, що й зумовлює популярність цієї метафори.

Конотацію зворушливого й трепетного сприйняття самовідданості українських воїнів передає вторинна номінація **цвіт нації**. Вона також не цілком нова,

²⁵ М. Петришин, *Зооморфна метафора в латинських прислів'ях і приказках*, «Наукові записки Національного університету “Острозька академія”, серія: Філологічна» 2015, вип.51, с. 285-287; О. Левченко, *Фразеологічна символіка: лінгвокультурологічний аспект*, Львів 2005, с. 140; М. Бабан, *Конотації зоонімів у сучасному молодіжному мовленні і традиційній українській лінгвокультурі: константи і динаміка сприйняття*, «Науковий вісник Ужгородського університету, серія: Філологія» 2021, вип. 1 (45), с. 51.

її застосовували й раніше на означення молоді, що гідно заявила про себе й Україну, виявила надзвичайні уміння, високі моральні принципи тощо. Біоморфна метафора стала досить актуальною за часів російської інтервенції. Актуалізація сем 'молодості', 'краси', 'жаги до життя', 'крихкості й тендітності самого життя', 'складності виживання за несприятливих умов' посприяла формуванню зворушливого й поетизованого образу молодих українських воїнів. У поєднанні з компонентами **захистати, піднятися, стати на захист** метафора відображає захоплене, ніжне ставлення до захисників, гордість за них, пор.: ***Цвіт** української **нації** зараз зі зброєю в руках захищає Україну від окупантів* (І. Геращенко). Проте в контексті лексеми *гинуть*, *поховати* метафора *цвіт нації* викликає вже не замилювання, а щирий сум і біль, пор.: *Гине **цвіт нації**...які красені були...їм ще б жити...* (Твоя правда, 22.05.2022); *Світ потурав тиранам і вбивцям, а ми тепер ховаємо **цвіт нації*** (Твоє місто, 23.06.2022). Можемо констатувати не лише семантичну потужність, а й конотативну гнучкість метафори *цвіт нації*, що може варіювати емоційно-оцінне спрямування в різних контекстах, проте виражене нею трепетне ставлення до захисників завжди незмінне.

Вторинні назви російських окупантів

Вторинна номінація інтервентів значно строкатіша й різноманітніша за характеристику захисників. Це зумовлено схильністю людини активніше й бурхливіше реагувати на обурливі явища, несправедливість, відхилення від норми тощо. Вторинні назви загарбників емоційно виразні й переконливо мотивовані. Вони не лише передають негативну оцінку та відповідне емоційне реагування – зневагу, огиду тощо, а й увиразнюють певні специфічні ознаки загарбників, на яких, власне, й ґрунтується оцінювання. Найчастіше вторинні назви увиразнюють дикість і нелюдськість загарбників. Зокрема, великої популярності набула метафора **орки**, сформована внаслідок перенесення назви вигаданих істот-варварів із жанру фентезі **орків** на росіян через подібність їхньої поведінки, а саме агресії щодо інших народів, дикості, нецивілізованості. Метафоричне перенесення за функційною ознакою особливо зручне для характеристики аморальних вчинків загарбників, пор.: ***Орки** знову обстріляли ЗАЕС, цілили по контейнерах відпрацьованого ядерного палива, – Енергоатом* (Ua.news, 07.08.2022); ***Орки** вчоргове обстріляли Миколаїв. Є поранені і загиблі* (ДероМиколаїв, 05.08.2022).

Для вторинної конотованої номінації росіян використовують і традиційний український міфонім **песиголовці**. Первинно так називали надзвичайно жорстоких міфічних істот із собачою головою і людським тілом. Новітнє метафоричне вживання міфоніма **песиголовці** дає змогу увиразнити виродження росіян, втрату ними людської подоби, їхню некерованість і захланність, передати огиду й ненависть до них, пор.: *Хай дохнуть клятві москальські **песиголовці**!!!* (з інтернетного спілкування); *Господи це ж звірі, це ж нелюди, це ж **песиголовці**!* (з інтернетного

спілкування). Слово не набуває негативної конотації – воно здавна мало її з огляду на непривабливий образ песиголовців в українській лінгвокультурі. Актуалізація цього образу свідчить про те, що в пошуку якомога влучнішої характеристики ворога українці не лише виявляють креативність, а й спираються на свої традиційні уявлення про добро і зло, світлі і темні сили світобудови.

Досить продуктивне творення вторинних назв загарбників на основі метафоричного перенесення зоонімів на них. Зокрема, ще з 2014 року проросійських бойовиків в Україні називали *колорадами*, пор.: *Був ДОТ (довготривала оборона точка – ред.) і немає... Сутеніло, колоради знову провокували, пару ОСиних жал полетіло у ворога* (Український інтерес, 03.10.2018). Ця зооморфна метафора мотивована подібністю георгіївської стрічки – атрибуту російських військових – до малюнку крил колорадського жука, проте основне навантаження вторинної номінації полягало не в увиразненні зовнішньої подібності, а в екстраполяції на ворога негативнооцінного компонента та сем 'шкідливості', 'небезпечності'. Цю вторинну номінацію й досі використовують для позначення російських загарбників, пор.: *Колоради прокляті! Лізуть і лізуть. Верне від цинізму. Так «переживає» за мирне населення Херсону* (з інтернетного спілкування). Водночас російська інтервенція в Україну 2022 року зумовила актуалізацію значно дошкульніших зооморфних метафор, які акцентують не просто на шкідливості росіян, а на їхній дикості, агресивності, нецивілізованості, пор.: *звірі, тварюки, звірюки, саранча, свинособаки* (метафора скалькована з німецької мови). Нищівність цих метафор зумовлена тим, що вони виводять загарбників із категорії людей, тобто інтерпретують їх як бездушні, безсовісні, захланні створіння, пор.: *Вони просто приїхали у вінницьку клініку, а російські звірі їх там убили...* (Цензор.НЕТ, 15.07.2022); *Це така військова операція? Де тут військові об'єкти??? Тварюки!!! Проти кого рашисти воюють??? 6-річна дівчинка!!* (з інтернетного спілкування); *А ця банда «кадірівців» все повиносила. Все до трусів повиносили. Голодранці! Це звірюки! Це саранча, яка сьогодні винищує все живе* (Н. Матвієнко); *Рашистські свинособаки ЗАВЖДИ були нелюдами* (С. Ковтюх). Підсиленню негативно-оцінної конотації ворога в метафорах *тварюки, звірюки* сприяє аугментативний суфікс *-юк-*. За спостереженнями фахівців, вживання аугментативів може бути пов'язане з виявом як негативних, так і позитивних емоцій, зокрема презирства, відрази, захоплення, поваги і навіть співчуття²⁶. У сучасному українському комунікативному просторі аугментативи *тварюки, звірюки* спрямовані на підсилення суто негативної оцінки загарбників. Загалом потужна негативна емоційно-оцінна конотація метафор зумовлена комплексно: і їхнім асоціативним образом, і граматичним оформленням, і специфічною лайливою інтонацією, що передбачає не просто вияв ненависті, огиди, зневаги, а своєрідне вербальне знищення ворога.

²⁶ M. Ponsonnet, *A preliminary typology of emotional connotations in morphological diminutives and augmentatives*, „Studies in Language. International Journal sponsored by the Foundation «Foundations of Language»” 2018, vol. 42, issue 1, p. 17-50.

Вторинна номінація **мокші** заснована на комплексному метафорично-метонімічному перенесенні, оскільки росіян вважають етнічними спадкоємцями цього давнього фіно-угорського народу. У сучасному українському комунікативному дискурсі назва **мокші** спрямована, з одного боку на етнічне відмежування росіян від українців, а з іншого – на увиразнення відсталості загарбників, їхньої здатності мислити на рівні нецивілізованих племен, пор.: *Схоже, що мокші за 100 років нітрохи не порозумнішали* (з інтернетного спілкування); *Приліт чотирьох ракет у Київ! мокші ви, прокляті на покоління!* (з інтернетного спілкування). Отже, конотація стосується не лише емоційно-оцінного ставлення до ворога, а й національно-культурного відмежування від нього.

Вельми цікавими є вторинні назви на основі асоціативного пов'язування ворога з узвичаєними негативно маркованими поняттями. Зокрема, співзвучність заяв російської влади із деякими ідейними засадами фашизму (зневажання сусідніх народів, відверте демонстрування імперських амбіцій, антигуманність) послугувала підставою для контамінації понять **раша** (транскрибований англійський відповідник оніма **Росія**) та **фашист**, унаслідок чого з'явилася назва **рашисти** на позначення росіян із поведінкою і мисленням фашистів. Ця конотативна номінація не просто передає зневагу до росіян, а й виконує важливу концептуальну функцію – маркує загарбників ганебним тавром фашизму, тому її часто використовують саме в описах їхніх злочинів, пор.: *У столиці з самого ранку пролунали вибухи, рашисти влучили у житловий будинок у Шевченківському районі* (Галінфо, 26.06.2022); *Рашисти почепили людський череп на паркані в окупованій Попасній* (Главком, 06.08.2022); *Чого домагаються рашисти, зливаючи у мережу відео своїх звірств та вбиваючи полонених?* (Тексти, 29.07.2022).

Ще одна дошкульна конотативна назва загарбників – **парашисти** – з'явилася внаслідок дотепної контамінації понять **параша**, асоційованого з **раша** за звучанням та негативним забарвленням, і **фашист**, пор.: *Київ. Ранок. Знову поруч. Горить в пеклі парашисти* (з інтернетного спілкування); *ПаРашисти вкотре показали будь-яку відсутність чогось спільного з людьми. Розлучати матір з дитям можуть тільки нелюди* (з інтернетного спілкування). Ця назва, крім негативної оцінки, асоціювання з фашизмом, експлікує ще й огиду та зневагу до загарбників. Вона має найвищий ступінь знецінення позначуваного.

Колоритна словотвірна новація **путіноїди** постала на основі контамінації понять **путін** і **гуманоїд**. Вона відображає зомбованість населення країни-агресора політикою путіна, нездатність гнучко й логічно мислити, життя в іншому ідеологічному континуумі, пор.: *Путіноїди почали прозрівати: найбільший косяк стався у Скабєєвої* (Україна 24, 25.05.22). Назва мотивована, проте не надто експресивна.

У результаті несподіваного основоскладання і водночас гастрономічного метафоричного перенесення сформовано вторинну номінацію **шишкоїди**. Вибір основ **шишк-** і **-їд** дав змогу іронічно маркувати національність окупантів (саме в них росте багато хвойних дерев), акцентувати на їхній бідності й неадекватності (бо хто з нормальних людей буде їсти шишки?). Ця вторинна номінація передає

насмішкувато-зневажливе ставлення до ворога, пор.: *Подарунки готові Бантиками не пов'язали, звиняйте, **шишкоїди**, усі гроші потратили на салюти та квіти для денацифікаторів* (з інтернетного спілкування); ***Шишкоїди** у котлі. Виття можете починати прямо зараз* (з інтернетного спілкування). Її іронічно-зневажлива конотація зумовлена нестандартним поєднанням основ, парадоксальністю внутрішнього образу та асоційованістю слова на *–ід* з різними шкідниками (пор.: **коройд, коренеїд**).

Оригінальним способом увиразнення конотативних відтінків назв ворога стала графічно-фонетична трансформація загальноновживаних слів, або графодеривація. Наприклад, загарбників називають стилістично нейтральним словом **солдати**, але першу літеру в ньому заміняють латинською *z*, тобто знаком інтервентів, пор.: *пуглер показав правду, хто така розійська федерація і що саме **золдати рф** несуть в світ це є ЗЛО* (з інтернетного спілкування). У такий спосіб досягають виразності й незвичності вторинної назви, що загалом відповідає неймовірності й жахливості воєнних злочинів цих солдатів. Увиразненню негативно-оцінного ставлення до них сприяє поєднання графодеривації із семантичною градацією, коли мовці нанизують чималу кількість слів зі знаком ворога *z* замість українських літер *с* та *з*, причому слова не випадкові, а такі, що сповна описують загарбницьку світоглядну систему ворога, пор.:

зомбі z зомбоящиків.

зараза z закордоння.

зайди. загарбники. запроданці. зрадники...

захопити. завоювати. зневолити. злякати. залякати. загарбати. заграбастати. змусити. змучити. знеслиити. знецінити. знищити. зламати. збезчестити... (О. Суховій).

Ще один продуктивний спосіб емоційно-оцінної конотації загарбників – іронічне вживання раніше пропагованих ними назв на позначення спорідненості з українцями **браття, брати, родичі, рідня**, пор.: *Наші московські «**браття**» дуже люблять розказувати в Європі про начебто ненадійність української ГТС* (Оператор ГТС України). Іронічне слововживання передбачає нетипове контекстуальне оточення слова, що в комплексі зі специфічною інтонацією, маркованою на письмі лапками, уможливорює переосмислення певного традиційного визначення аж до його спростування. Беручи в лапки слова **браття, брати, родичі, рідня**, українці прагнуть показати, що росіян після їхніх звірств не можна називати ні братами, ні родичами. Цей ситуативно-контекстуальний спосіб спростування широко практикують у публіцистиці, оскільки він дає змогу журналістам надати тексту полемічного звучання, ненав'язливо спонукати читачів до критичного переосмислення стереотипних тлумачень, насмішкувато висловити недовіру до чогось тощо²⁷. Мовознавці констатують продуктивність

²⁷ М. Беган, *Заперечна функція іронічних слововживань у сучасній українській публіцистиці*, «Науковий вісник Херсонського державного університету, серія: Лінгвістика» 2007, вип. 5, с.11.

іронічного, фігуративного мовлення і в сучасному віртуальному просторі²⁸. Іронію вважають досить потужним засобом колективної негативної оцінки, оскільки вживання іронічних висловлень передбачає, що автор і читачі однаково оцінюють ситуацію як таку, що не відповідає культурними чи соціальними нормами, а тому останні здатні вловити справжній сенс повідомлюваного²⁹. У сучасному українському комунікативному просторі іронічне вживання слів **брatтя, брати, родичі, рідня** з прямо протилежним значенням засвідчує не лише моральне вивищення над підступними братами, а й неагресивні негативні емоції розчарування ними, болю від ситуації. Це – не насмішкувата, а гірка іронія.

Образні назви українських політиків періоду війни 2022 р.

Вторинних конотованих назв набули не лише узагальнені образи воїнів-захисників та окупантів, а й окремі політики, що вразили українців особливостями своєї поведінки під час російської інтервенції. Серед українських політиків чи не найбільшу кількість вторинних назв здобув радник президента, воєнний оглядач Олексій Арестович, оскільки він найчастіше коментував воєнні події. Розмаїття вторинних назв відображає динаміку його сприйняття слухачською аудиторією. Спершу О. Арестовича називали **заспокійливим**, через те що він приємним голосом впевнено прогнозував близьку перемогу над ворогом, пор.: *АРЕСТОВИЧ – найкраще заспокійливе. Схвалено МОЗ України (з інтернету); «Заспокійливе» усіх українців і улюбленець українок святкує свій 47-й день народження* (ТСН, 03.08.2022). У продажу з'явилися чашки з портретом радника і написом «**найкраще заспокійливе**». Це метафоричне перенесення відбулося за функційною ознакою, оскільки О. Арестович допомагав справитися із шоком подібно до заспокійливих ліків. Згодом радника президента почали звинувачувати в голослівності, необізнаності, некомпетентності, а для дошкульного висміювання саме цих ознак застосовували типові для такого випадку метафори **ляпалка, вітрогон, казкар, язиката хвеська, говоряча голова**, (калька з англ. talking head), пор.: *Можливо, не все треба озвучувати, якщо і така ляпалка як Арестович прикусив язика* (з інтернетного спілкування); *Арестович – це язиката хвеська, яка вчоргове стала на свій язик* (з інтернетного спілкування); *Арестович – казкар!* (з інтернетного спілкування); *Терпіль не можу цю «говорящу голову», яка намагається примазатися до захисників України!* (з інтернетного спілкування). Усі зазначені метафори формують негативно маркований образ політика, заяви якого не можна сприймати серйозно. Особливо

²⁸ A. Ghosh, G. Li, T. Veale, P. Rosso, E. Shutova, J. Barnden, and A. Reyes, *SemEval-2015 task 11: Sentiment analysis of figurative language in Twitter*, Proceedings of the International Workshop on Semantic Evaluation, Co-located with NAACL 2015.

²⁹ F. Benamara, M. Taboada, Y. Mathieu, *Evaluative Language Beyond Bags of Words: Linguistic Insights and Computational Applications*, «Computational Linguistics» 2017, № 43 (1).

дошкульне забарвлення мають метафори **ляпалка** та **язиката хвеська** (балакуча героїня української народної казки, яка верзла повні нісенітниці). Актуалізація цього фольклорного жіночого образу дає змогу не лише знецінити заяви експерта через асоціювання його з немудрою жінкою, а й подати цю оцінку як народну, а не суб'єктивно-авторську.

Нову хвилю негативнооцінних номінацій з емоційним компонентом зневаги О. Арестович викликав заявою про обмеженість української культури. За меншовартісний спосіб мислення його почали називати **совком**, **придворним блазнем**, а за самовпевненість і стильний зовнішній вигляд – **нарцисом**, пор.: *«Малорос, **совок**» – Арестовичу відповіли на заяву про «маленьку культуру»* (Газета UA, 12.06.2022); *Радника глави ОП після його критики Юр'єв назвав «придворним блазнем»* (Українська правда, 21.06.2022); *Ви любите Арестовича? ... Наступна порція хейту естетичного порядку: мовляв, він самовпевнений **нарцис*** (Тиждень, 05.06.2022). Ці вторинні номінації влучні, але не нові. Набагато дошкульніше звучать індивідуалізовані вторинні назви О. Арестовича – **Люся** і **Аферистович**. Перша з них – наслідок метонімічно-метафоричного перенесення імені героїні, яку О. Арестович зіграв у фільмі 2012 р., на самого колишнього актора. Називання його жіночим іменем – номінативно потужний і підступний хід. У такий спосіб нагадують, що О. Арестович – насправді актор, а не військовий експерт, натякають на його лицедійство, нещирість, переносять на нього всі негативні ознаки героїні, зокрема її недалекість, манірність. Усе це має на меті принизити радника президента, підірвати до нього довіру, пор.: *Люсінька, а що ти такий сміливий, що відключив коментарі під дописами?* (з інтернетного спілкування); *Люся Арестович учора назвала українців більш тупими, ніж афганці* (з інтернетного спілкування).

Вторинна номінація **Аферистович** виникла на основі графічного зближення прізвища політика зі словом **афера**, що дало змогу оригінально натякнути на його підступність, нещирість, наявність у нього якихось прихованих намірів, пор.: *Та він АФЕРИСтович. І говорив правду він лише тоді, коли сам зізнався, що він совок* (з інтернетного спілкування). Ця навмисна паронимазія спрямована на відверту дискредитацію політика.

Цілу низку вторинних негативнооцінних номінацій українці створили або актуалізували для тих політиків, які поведуться підозріло, наче ведуть подвійну гру. Серед актуалізованих традиційних метафор – **засланий козачок**, **мутний тип**, **кріт**. В умовах війни зрада набуває статусу найбільшого гріха. Підозрюваних у ній ототожнюють з нечестю – найбільш небезпечними й ворожими істотами (**упир**, **демон**, **вурдалак**), пор.: *Цей засланий козачок починає проявлятися як і ще один **упир** з ОП Єрмак, який здає українські інтереси козлостану* (з інтернетного спілкування); *Так чи інакше, Єрмак тепер зло. **Темний демон** за спиною Зеленського* (з інтернетного спілкування). Такі негативнооцінні вторинні назви звучать особливо звинувачувально. Вони здатні сіяти не лише недовіру до позначуваного політика, а й тривогу в читачів. Серед okazіональних вторинних назв зрадників – метафора **отруйні ягоди**, пор.: *Єрмак, Татаров,*

Демченко, Портнов – це одного поля **отруйні** для українців **ягоди** (з інтернетного спілкування). Логіка метафоричного перенесення ґрунтується на асоціюванні шкідливості й небезпечності політиків зі згубним впливом отруйних ягід. Біоморфна метафора цілком влучна й переконлива.

Особливості вторинної номінації політиків з боку агресора

Вторинні назви політиків країни-агресора також досить дошкульні та дотепні. Основного ідеолога інтервенції Путіна вже традиційно називають **пуйлом** на основі контамінації прізвища **Путін** й обсценного пейоратива **х..йло**. Така дери-вація засвідчує психологічну потребу максимального знецінення, опускання во-рога, пор.: ***пуйло** цинічно пригрозив новими ударами у разі постачання Україні ракет більшої дальності* (БукІнфо, 05.06.2022); *План Б: стало зрозуміло, чому **пуйло** знищує мирних жителів* (Obozrevatel, 08.03.2022).

Друга поширена конотативна номінація **Путлер** утворена внаслідок контамі-нації прізвищ **Путін** і **Гітлер** для формування образу нового воєнного злочинця за зразком нацистського душогуба, пор.: *Як нам відповісти на нові погрози **пут-лера**?* (Високий замок, 05.06.2022); ***путлер** погрожує вгатити ракетами «туди, куди ще не бив», розгнівавшись на поставки зброї Україні* (Україна молода, 05.06.2022). Негативна конотація підкріплена злочинами Путіна, можливо, на-віть більше, ніж образом Гітлера. Ототожнення Путіна з Гітлером втілено в ще одній колоритній вторинній номінації на базі основоскладання – **лаптіфюрер**. Попри те що ця назва не містить прізвищ, її референтна віднесеність цілком зрозуміла, перший компонент *лапті* виразно маркує національність новітнього фюрера, пор.: *Казочки **лаптіфюрера** про «героїчну історію расії» українці ховають у землю одна за одною* (з інтернетного спілкування).

Якщо до нападу на Україну очільника інтервенції називали загалом приниз-ливими, але не надто дошкульними вторинними назвами, що відбивали вади зовнішності, зокрема низький зріст, непримітність (**карлик**, **гном**, **клоп**, **міль**, **недопалок**) або низький розумовий рівень (**вовочка**), то в 2022 році ці метафори нерідко конкретизують означеннями, щоб ще більше увиразнити ницість ворога. Всеохопну зневагу до нього українці передають нанизуванням усіх його прізвиськ відразу, пор.: ***Х..йло** (він же **путлер**, він же **пукін**, він же **вовочка**, він же **альфа** **самець** **расії**, він же **кремлівський карлік**, він же **кривавий гном**, він же **бункерний клоп**... – злочинець №1, міжнародний терорист* (П. Гайво-ронський); *Нещадно б'ємо **путіна-Недопалка-Бліду Міль-пуйла** на всіх фронтах!* (Грицько Гарбуз)

Дошкульного висміювання зазнали й інші ідеологи російської агресії. Міні-стра закордонних справ РФ С. Лаврова часто називають **сумною конякою**, **ко-нячою мордою** за зовнішньою подібністю до цієї тварини, пор.: *«Сумна **Коняка-Лавров** трохи не плакав від щирої образи на США і на весь світ», –* Голобуцький (Патріоти України, 16.03.2022).

Зооморфну метафору **вусатий тарган** за зовнішньою подібністю використовують для зневажливого означення президента Білорусі Олександра Лукашенка, пор.: ***Вусатий тарган** не може заспокоїтися: у Білорусі почали лякати цивільних, що «Україна може напасти будь-якої миті»* (з інтернетного спілкування); ***Вусатий тарган** Лукашенко ненароком передбачив перемогу України у своїй заяві* (з інтернетного спілкування). Важливою мотиваційною ознакою такого метафоричного перенесення послугувала не лише наявність вусів, а й загалом негативний образ таргана в повсякденному мовленні, зокрема його здатність шкодити людям, уникати покарання, метушитися. Відповідно вторинна номінація є досить влучною і сповна передає зневагу до підступного, нещирого політика.

Вторинні назви політиків, що підтримали Україну

Група конотованих назв політиків, що підтримали Україну під час російської інтервенції 2022 року, конотативно також не однорідна. Засоби увиразнення емоційно-оцінного забарвлення в ній переважно дериваційні. Зокрема, тепле, вдячне ставлення українців до Бориса Джонсона втілено у вельми популярному явищі нарощення його прізвища українським патронімічним суфіксом **-юк**. У такий спосіб англійського прем'єра інтерпретують як сина українського народу, пор.: *Борис Джонсонюк, людина з великої літери та майстер космічної русофобії, не намагається вмовити Зеленського укласти ганебний мир із росією, а щиро хоче допомогти Україні та українському народові* (з інтернетного спілкування); *Вітаємо нашого вірного друга з 58-річчям! Многая літа, Джонсонюк, Козак з Британської родини!* (з інтернетного спілкування); *Той випадок, коли усвідомлюєш, що не краса рятує світ, а ось такі розпатлані відчайдухи. Віват Джонсонюк!* (з інтернетного спілкування). Конотація деривата Джонсонюк досить велегрanna: вона містить елемент інтимізації – ставлення до політика як до «своєї людини», і жартівливу тональність, і захоплення ним.

Зовсім по-іншому величають у сучасному українському комунікативному дискурсі президента Франції Франсуа Макрона. Його первісне намагання налагодити контакт між Україною і Путіним, постійні телефонні дзвінки останньому сформували образ інфантильного політика, який недооцінює загрозу російської агресії. Відповідно його почали називати зменшено-пестливою формою **Макрончик** або на російський лад **Макрошею** (за аналогією з російськими формами імен, якими називають дітей: *Платоша, Антоша, Іллюша* та ін.), пор.: *Макрончику, ти подзвони, подихай гнівно в трубку!* (з інтернетного спілкування); *Про що перемовини, Макроша?* (з інтернетного спілкування); *Макрон заявив французьким ЗМІ, що метою було припинення вогню в Україні, а потім виведення російських військ. Він сказав, що це було б неможливо під час ескалації через слова чи дії. Макроша допотякається* (з інтернетного спілкування). Цілком очевидно, що відантропонімні демінутивні деривати передають поблажливо-насмішкувате ставлення до Франсуа Макрона, натякають на його політичну незрілість, нездатність ефективно діяти.

Висновки

Отже, вторинні назви захисників та ворогів України, актуалізовані на тлі російського вторгнення 2022 р., у сучасному комунікативному просторі не лише по-новому іменують військових та політиків, а й виконують низку важливих інтерпретативних та психорегулятивних функцій: виявляють ставлення до діяльності різних осіб, засвідчують ціннісні орієнтири українського суспільства, забезпечують випущення негативних емоцій (зневаги, огиди, ненависті) до загарбників, засвідчують моральне та культурне вивищення над ними. Вторинна номінація слугує способом емоційної саморегуляції та словесної боротьби з ворогом.

Вторинні конотовані назви захисників і ворогів України чітко протиставлені за оцінним компонентом. Позитивна оцінка захисників України ґрунтується на захопленні їхньої незламності і водночас високою гуманністю, самовідданістю. Вторинна номінація ворогів значно різноманітніша й експресивніша, спрямована на викриття їхньої нелюдності, нецивілізованості й жорстокості. Негативної оцінки зазнають і ті українські політики, які за мірками воєнного часу не виявляють належної відповідальності, стійкості чи відданості інтересам України. Новітня вторинна номінація засвідчила більш принципове й вимогливе ставлення українського суспільства до членів національного й світового політикуму.

Найпоширенішим способом конотативного увиразнення осіб стало метафоричне перенесення за функційною ознакою, рідше за зовнішньою подібністю. Базовим доменом для метафоричних номінацій послуговували переважно семантичні групи зоонімів, міфонімів, демонічних істот, назв природних об'єктів. Використання для вторинної номінації осіб поширених в українській культурі образів засвідчує опертя суб'єктів семіотичного й оцінного процесів на традиційні уявлення лінгвоспільноти про добро і зло, намагання употужнити свою оцінку узвичаєними, а тому переконливими засобами.

Досить поширене оригінальне словотворення у сфері конотативної номінації спрямоване на пошук більш сучасних способів викриття негідної поведінки під час війни. Нестандартне основоскладання, контамінація співзвучних основ уможливляють творення концептуально складних назв, які, крім оцінки, реалізують важливі світоглядні переконання сучасних українців: отождоження Путіна з Гітлером, протиставлення життєвих засад українців та росіян.

Афіксальне конотативне словотворення представлене обмеженіше, проте воно також забезпечує компактне й переконливе увиразнення певних ознак позначуваних осіб. Розвитку конотації сприяють не тільки стилістично марковані суфікси, а й нестандартне поєднання нейтральних суфіксів із прізвищами політиків. Контекстуально-стилістичний аналіз засвідчив, що потужність і емоційний відтінок конотації новітніх вторинних назв часто підкріплені ситуативними особливостями вживання слова, його контекстом, асоціативними зв'язками, інтонацією та графічним оформленням.

References

- Bahan M.P., *Konotatsii zoonimiv u suchasnomu molodizhnomu movlenni i tradytsiinii ukrainskii linhvokulturi: konstanty i dynamika spryiniattia*, «Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii Filolohiia» 2021, vyp. 1 (45).
- Bahan M.P., *Zaperechna funksiia ironichnykh slovovzhyvan u suchasni ukrainskii publitsystytsi*, «Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serii «Linhvistyka» 2007, vyp. 5.
- Bartmiński J., *Język w kontekście kultury, czyli co dziś znaczy metafora «europejski dom»?», Katowice 2018.*
- Benamara F., Taboada M., Mathieu Y., *Evaluative Language Beyond Bags of Words: Linguistic Insights and Computational Applications*, «Computational Linguistics» 2017, № 43 (1).
- Bulyk-Verkhola S., *Vtorynna nominatsiia yak sposib tvorennia muzychnykh terminiv v ukrainskii movi*, «Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika» 2008, № 620.
- Czerwiński M., *Językowo-kulturowy obraz Europy we współczesnej Chorwacji*, [w:] J. Bartmiński, W. Chlebda (red.), *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów*, t. 2: Europa, Opole 2018.
- Datsyshyn Kh.P., *Metafora v ukrainskomu politychnomu dyskursi (za materialamy suchasnoi periodyky)*. Dysertatsiia na zdobuttia naukovoho stupenya kandydata filolohichnykh nauk, Lviv 2005.
- Durán-Escribano P., Cuadrado-Escápez G., *Constitutive metaphor and mental mappings: meaning construction in the language of science and technology*, «Revista de Lenguas para Fines Específicos», 2017, № 23.1.
- Ghosh A., Li G., Veale T., Rosso P., Shutova E., Barnden J., and Reyes A., *SemEval-2015 task 11: Sentiment analysis of figurative language in Twitter*, [in:] *Proceedings of the International Workshop on Semantic Evaluation*, Co-located with NAACL 2015.
- Grzegorzczkova R., *Rola języka w tworzeniu kultury umysłowej*, „Język a Kultura” 1991, t. 2.
- Kolesnyk O.S., *Vtorynna nominatsiia i vtorynna mifolohiia u tvorenni alternatyvnykh svitiv*, [v:] *Aktualni problemy filolohii ta perekladnavstva* 2016, vyp. 10 (2).
- Kolokolova A.O., *Linhvokohnityvnyi aspekt doslidzhennia vtorynnoi nominatsii*, «Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. V.N. Karazina». Serii: Filolohiia 2010, № 910, vyp. 60., ch. I.
- Korolova V.V., *Otsinni nominatsii osib u sotsiokulturnomu konteksti (na materialy suchasnykh ZMI)*. «Filolohichni studii» 2012, vyp. 3.
- Kosmeda T.A., *Aksiolohichni aspekty prahmalinhvistyky*, Lviv 2000.
- Kövecses Z., *Metaphor and Culture*, «Acta Universitatis Sapientiae, Philologica» 2010, № 2 (2).
- Lakoff G., Johnson M., *Metaphors We Live by*, Chicago 1980.
- Levchenko O., *Frazeolohichna symbolika: linhvokulturolohiichnyi aspekt*, Lviv 2005.
- Martin J.R., White P.R., *The language of evaluation: Appraisal in English*, Basingstoke, UK 2015.
- Niebrzegowska-Bartmińska S., *Od separacyjnego do holistycznego opisu językowego obrazu świata. Na marginesie dyskusji nad kształtem artykułów w «Leksykonie aksjologicznym Słowian i ich sąsiadów»*, [w:] Iwona Bielińska-Gardziel, Stanisława Niebrzegowska-

- Bartmińska, Joanna Szadura (red.), *Wartości w językowo-kulturowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów*, t. 3, Lublin 2014.
- Petryshyn M., *Zoomorfna metafora v latynskykh prysliviakh i prykazkakh*, «Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia. Seriiia «Filolohichna» 2015, vyp. 51.
- Ponsonnet M., *A preliminary typology of emotional connotations in morphological diminutives and augmentatives*, «Studies in Language. International Journal sponsored by the Foundation «Foundations of Language» 2018, vol. 42, issue 1.
- Prybluda L.M., *Struktura ta stylistychni funksiі vtorynnykh nominatsii v ukrainskii khudozhnii prozi pochatku XXI stolittia*. Dysertatsiia na zdobuttya naukovoho stupenya kandydata filolohichnykh nauk, Kyiv 2018.
- Rohr M., Wentura D., *How Emotion Relates to Language and Cognition, Seen Through the Lens of Evaluative Priming Paradigms*, «Front. Psychol.» 2022 Sec. Language Sciences [in:] <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.911068>.
- Satoła-Staśkowiak J., *Different aspects of neosematization on the example of the Polish and Bulgarian language*, «Cognitive Studies» 2014, issue 14.
- Scherer K.R., Moors, A. *The emotion process: event appraisal and component differentiation*, «Annual Review of Psychology» 2019, vol. 70 [in:] <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-122216-011854>.
- Shutak L., *Vtorynna nominatsiia yak problema suchasnoho teoretychnoho movoznavstva*, «Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu im. M.Kot-siubynskoho. Seriiia: Filolohiia (Movoznavstvo)» 2014, vyp. 20.
- Styshiv O.A., *Nominatsii osib u suchasni ukrainskii movi*, «Movoznavstvo» 2013, vyp. 1.
- Taran A., *Yavyshcha vtorynnoi nominatsii v terminosystemi mody i krasny*, «Filolohichni chasopysy» 2021 № 2.
- Taranenko O., *Konotatsiia*, [v:] *Ukrainska mova. Entsyklopediia*, Kyiv 2000.
- Tsurkan Yu.O., *Neosemantyzatsiia yak viddzerkalennia sotsiodynamiky v suchasnykh ukrainskomovnykh zasobakh masovoi informatsii*, «Linhvistychni doslidzhennia» 2018, vyp. 48.
- Tsisar N.Z., *Vtorynna nominatsiia v systemi ukrainskoi medychnoi terminolohii*. Avtoreferat dysertatsiui na zdobuttya naukovoho stupenya kandydata filolohichnykh nauk, Lviv 2009.
- Ukrainets L., *Konotatsiia yak linhvistychna katehoriia: zahalna kharakterystyka ta problemy interpretatsii*, «Filolohichni nauky» 2013, vyp. 15.
- Voitseva O.A., Todzhieva V.V., *Vtorynna nominatsiia yak sposib tvorennia polskoi linhvistychnoi terminolohii*, «Mova: naukovu-teoretychni chasopys z movoznavstva» 2021, vyp. 36.
- Zaichenko Yu.O., *Konotatsiia yak linhvistychnye yavyshche: defynitsiia, typolohiia, vlastyvyty ta struktura*, «Science and Education a New Dimension. Philology» 2019, VII (61), issue 210.
- Zaitseva V.V., *Deshcho pro vtorynnu nominatsiiu (na materialy ukrainskomovnoi hazety)*, «Ukrainskyi smysl» 2016, № 1.
- Żywicka B., *Miejsca i wartości. Zmiany w językowym obrazie przestrzeni we współczesnej polszczyźnie*, Lublin 2007.

ПРО АВТОРА

Мирослава Баган – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української філології Київського національного лінгвістичного університету (Kyiv National Linguistic University). **Основні публікації. Книги:** М. Баган, *Категорія заперечення в українській мові: функціонально-семантичні та етнолінгвістичні вияви*, Київ 2012. **Статті:** М. Баган, М. Навальна, А. Істоміна, *Індивідуальні вербальні коди спонтанної емоційної психорегуляції сучасної української молоді*, «Psycholinguistics», 31 (2), с. 6-32; М. Bahan, Z. Valiukh & O. Muntian, *Metaphors with Implicit Negation in Modern English and Ukrainian: Cognitive and Linguodidactic Aspects*, «Arab World English Journal (AWEJ)», Special Issue on the English Language in Ukrainian Context», November 2020, pp. 50-67; М. Баган, *Англізація сучасного українськомовного комунікативного простору: причини, основні вияви та наслідки*, «Українська мова» 2020, № 1, с. 38-53; М. Баган, *Співвідношення синтетизму й аналітизму в сучасній українській лінгвістичній термінології*, «Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія» 2019, вип. 22, т. 1, с. 100-108.

ORCID: 0000-0002-5436-2934

Email: myroslava.bahan@knl.u.edu.ua